

השפעת ספריית קלטות בית ספרית על הרגלי ההאזנה למוזיקה

אוה ברנד

מבוא

הרעיון של ייסוד ספריית קלטות להאזנה מונחית נולד מתוך עבודתי כמורה למוזיקה בבית ספר יסודי, בקיראון, לפני כעשר שנים. ביום חם בחודש אוקטובר, בסיום שיעור המוזיקה בכתה א', פנה אלי עידו, משך אותי הצידה כנגד זרם הילדים היוצאים מן השיעור. הוא החזיק בידו קלטת ישנה. עידו דחף את הקלטת לידי ואמר: "הקליטי לי את הקטע של 'פאקמן'! (משחק טלוויזיה)". ניסיתי להינתק מהמולת הילדים החולפים במסדרון כדי לשמוע אותו. "איזה פאקמן?" שאלתי אותו. "זה שעושה ככה", הוא ענה, והניע את הידיים בתנועות המזכירות 'מראה' שביצענו יחד בשיעור (ניתוח היצירה באנלוגיה תנועתית), על פי הבורה מתוך הסוויטה השנייה לחליל מאך באך. "בסדר" אמרתי. לקחתי את הקלטת, ושמתי אותה בתיק. השיעור הבא התחיל. הרהרתי בכינוי 'פאקמן' אגב ביצוע ה'מראה'... בערב, הוצאתי את הקלטת מן התיק. לא זכרתי כיצד היא הגיעה אלי. על גבי העטיפה נרשמו ונמחקו כמה רבדים של כתובים, חלקם בעיפרון, וחלקם בעט. הוצאתי את הקלטת והאזנתי. שמעתי שיר ועוד חלקי שירים, הקלטה מהרדיו וברקע דיבורים של משפחה, המסתובבים בבית ומדברים, כנראה בשעת ההקלטה. נזכרתי בעידו שדחף את הקלטת לידי וביקש שאקליט לו את 'פאקמן'. זו לא הייתה בעיה להקליט עבורו את הקטע. הבעיה הייתה מה למחוק מהקלטת שלו. המשכתי את המסורת: הקלטתי את הבורה מאת באך ישר בתחילת הקלטת, והוספתי עוד רובד לאוסף הרישומים על גבי העטיפה, והפעם בצבע ירוק...

ילדים נוספים אימצו את הרעיון של עידו וביקשו הקלטות של מוזיקה שלמדנו בכיתה. באותה התקופה, רשמקול עוד לא היה נחלת הכלל. שמוי לב שהבן שלי עסוק אף הוא בהכנת הקלטות לחבריו, וכי האזנה ליפופ' הייתה חלק טבעי ממהלך יומם. התחלתי לחשוב איך אפשר להרחיב את הרפרטואר של המוזיקה שמקשיבים לה בבית, ולכלול בו גם את מה שנלמד בכיתה. למעשה, התשובה הייתה ברורה. תוך כמה חודשים, הכנתי אוסף קלטות, הכוללות קטעים הנלמדים בשיעורים וקטעים נוספים. שיעורי המוזיקה שלי התקיימו בספרייה של בית הספר, ואימצתי את כרטיסי ההשאלה של הספרייה כדי לעקוב אחר השאלת הקלטות לילדים בכיתות השונות. השנה הסתיימה, וכהרגלי, נתתי לילדים דף כדי שייכתבו לי מה אהבו ומה לא אהבו בשיעורי המוזיקה. בעקבות מגוון התגובות בדבר התוכן של ספריית ההשאלה עלה הרעיון, שכדאי לחקור את השפעת הספרייה על הרגלי ההאזנה של הילדים. חיפשתי, קראתי ושאלתי, אך לא מצאתי תיעוד של פרויקט מסוג זה. החלטתי לחקור את הנושא, בעידודה והנחייתה של ד"ר רוניקה כהן. להלן אתאר את המחקר. מסקנות מן המחקר היוו בסיס להקמת ספריית קלטות מודרכת כחלק אינטגרלי של תכנית לימודים במוזיקה לילדי בית הספר היסודי. הספרייה פועלת היום בבתי ספר רבים בארץ.

תיאור המחקר רקע כללי

מאחר שלא מצאתי דגם של ספריית השאלה מוזיקלית לילדים, התבססתי על מודלים שיש להם זיקה לנושא. פרינס (1972), לה-בלנק (1982) וקונצ'י (1982) מציגים מודלים ומחקרים של העדפה והאזנה למוזיקה. אלה מתייחסים למרכיבים הקשורים להאזנה ולמצבים פסיכולוגיים של מאזינים. מתוכם עולים ארבעה נושאים הרלוונטיים לספריית קלטות.

1. בחירת המוזיקה;
  2. האזנה חוזרת;
  3. דמויות לחיקוי, הנחשבות כבעלות מעמד משמעותי לגבי הילדים;
  4. הדרכה להאזנה למוזיקה.
- ההתייחסות לנושאים אלו עיצבה את האופן שבו נבנתה הספרייה ואת אופן ארגונה.

1. בחירת המוזיקה

בבחירת המוזיקה יש להתייחס לכמה היבטים.

א. איכות המוזיקה:

מטרת הספרייה היא ליצור נגישות למוזיקה איכותית, מתאימה לילדים בבית הספר היסודי. פילוסופים מדגישים שערכה של החוויה האסתטית שאנו מפקים מהמוזיקה נובעת מן האיכויות הטבועות בה (מאייר, 1956; רימר, 1962; ווינר, 1982). על כן יש לבחור במוזיקה איכותית, הכוללת יצירות מופת של גדולי המלחינים, ולפתח את היכולת הקוגניטיבית ליהנות ממוזיקה שכזו (כהן, 1986).

ב. מגוון סגנונות:

שיהן (1985) טוענת שלימוד מוזיקה שהיא זרה למאזין מפתחת סובלנות ויכולת להתמודד עם הלא מוכר. מומלץ לכלול בספרייה מגוון רחב של סוגי מוזיקה: קטעים בעלי סגנונות שונים, כמו למשל מוזיקה אמנותית מתקופות שונות, ג'אז, מוזיקה עממית אותנטית מקומית, מוזיקה אותנטית של עמים אחרים וכן ביצועים הן של כלי סולו והן של תזמורות ומוזיקה קולית.

ג. שלמות היצירה:

פיינברג (1974) מדגיש את החשיבות שבהאזנה ליצירה השלמה, ופלדמן (בפיינברג, 1974) מוסיף שהמשמעות האמיתית של המוזיקה אינה באה לידי ביטוי אלא בהאזנה ליצירה כולה. על כן, רצוי לאפשר לילדים להאזין ליצירות בשלמותן. ההאזנה בבית מאפשרת זאת. בספרייה נכללו יצירות שלמות (כגון קונצ'רטו לנבל וחליל בדו מזור, 299, מאת מוצרט) וקטעים שלמים מתוך אוספים (כגון קטעים מתוך מחברת התווים של אנה מגדלינה באך).

ד. אורך היצירה:

גריר ועמיתיו (1974) מצאו שיכולת הריכוז בהאזנה למוזיקה גדלה עם הגיל. אם כן, יש לבחור קטעים שלמים אך קצרים לילדים צעירים, ואפשר במהלך הזמן, להביא קטעים ארוכים יותר לילדים בכיתות הגבוהות. ההיבטים הנ"ל הם שכיוונו את בחירת המוזיקה לספריית ההשאלה תוך מתן דגש גם לאיכות ההקלטה.

2. האזנה חוזרת

היכרות וחשיפה מרובה למוזיקה מסוג מסוים הם הגורמים להעדפתה של מוזיקה זו על פני מוזיקה אחרת. "מה שלא שומעים, אוהבים פחות" (פיירי, 1986). לפי מחקרים, העדפות של ילדים משתנות עם הגיל. ילדים בגיל הגן וילדי כיתה א' אוהבים מוזיקת "רוק" ומוזיקה שאינה "רוק" באותה המידה, אך במהלך השנים, עם החשיפה המרובה למדיה, ההעדפה למוזיקת "רוק" הולכת וגוברת. אצל רוב הילדים קיימת הפרדה בין 'מוזיקת בית הספר' ו'מוזיקה של הפנאי'. אספלנד (1987) מציע ללמד מוזיקה פופולרית בבית-הספר. לעומת זאת, כאן מוצע להביא את המוזיקה שלומדים בבית הספר, הביתה. ייתכן שספריית השאלה יכולה לגשר בין מוזיקה כ'מקצוע לימודי' למוזיקה כחוויה של ה'פנאי' וכך ליצור גשר בין שני הדברים. במאות השמונה-עשרה והתשע-עשרה, מוזיקה אמנותית בוצעה בחדרי האירוח של עשירים בלבד, ומאוחר יותר, באולמות הקונצרטים והאופרה. היום, ההתפתחות הטכנולוגית מאפשרת לנו לשמוע מוזיקה כמעט בכל מקום.

3. דמויות לחיקוי

דמויות לחיקוי מהוות אף הן גורם המשפיע על ההעדפה המוזיקלית של הילד (גריר ועמיתיו, 1973; דורו, 1977; אלפרט, 1982). עם זאת, השפעתן של דמויות אלה משתנה בהתאם לגיל. בגילים צעירים, השפעת המשפחה היא גדולה. בשנות הברות, קבוצת הגיל משפיעה יותר מהמשפחה, ואילו אצל מבוגרים קיים איזון בין שתי ההשפעות (לה-בלנק, 1982). מכאן הצורך בשילוב הורים ושל מחנכים בהפעלת הספרייה.

4. הדרכה להאזנה

המטרה העיקרית של הדרכה היא לעודד הבחנה בתוכן המוזיקלי. עצם החשיפה למוזיקה עשויה ליצור העדפה של מוזיקה שקודם לכן לא הייתה מוכרת. חשיפה המלווה בהדרכה מגבירה עוד יותר את ההנאה מן המוזיקה, ועשויה אף לעודד העתקת ההעדפה למוזיקה חדשה, לא מוכרת. על פי ווינר (1982), המאזין למוזיקה עסוק בלי הרף בארגון ובפיתרת בעיות, אפילו בלי להיות מודע לכך. אם המאזין לא היה מתאמץ לארגן וליצור מבנה בגירויים האקוסטיים המגיעים לאוזניו, לא הייתה מתגלה למאזין יצירה אמנותית. מתוך מרכיבי הארגון - לצורה ולמבנה יש משמעות מרבית למאזין, ויש להתייחס אליהם כאשר עוסקים בהדרכה להאזנה (סרפין, 1988; במברגר, 1966). כהן (1980, 1986) מצאה יכולת זו של ארגון צלילים ליחידות בעלות משמעות אפילו אצל מאזינים צעירים מאוד.

הדרכה יכולה להתייחס גם לאסטרטגיות של האזנה*. פיינברג (1974) מציע לילדים את ההצעות הבאות:

1. התרכז במוזיקה הנשמעת במלואה.
2. נסה להבחין במרכיבים של המוזיקה.
3. הייה פתוח לחוויות מוזיקליות חדשות ולא מוכרות.
4. אל תשפוט את המוזיקה עד לסיומה.
5. האזן לקטע פעמים רבות.

* מחקר העוסק ב"מודל מנטלי של ילדים לגבי למידתם במוסיקה" (אוה ברנד, עבודת דוקטורט, בהכנה) מבחין באסטרטגיות שבהם ילדים משתמשים עצמאית וללא הכוונה. את האסטרטגיות האלה יהיה אפשר להכליל בעתיד בהדרכת ילדים בהאזנה פעילה.

הגישות המובאות לעיל עוררו את דעתי לעובדה שאין די בקלטות עצמן, ויש ללוות אותן בהדרכה כדי שהתלמידים יפיגו מהם את מרב ההנאה והתועלת. כבר בשלב הראשון של קלטות הניסוי - ב'תקופה של עידוי' - הופיעה על גבי כל קלטת שאלה המתייחסת למבנה היצירה. בשלב הבא,

משגובשה ספריית ההשאלה, נכתבה גם חוברת הדרכה שליוותה את היצירות הנבחרות. הפעילויות בחוברת התמקדו בזיהוי המבנה של היצירה ובהכרתו ובהתייחסות לאסטרטגיות של האזנה.

בחוברת ההדרכה התחשבנו גם בשונות הקיימת באפיונים קוגניטיביים של ילדים. גלברזון (1987) הציעה שימוש בשיטות ייצוג שונות: תמונות, גרפים, סמלים מתמטיים ומילוליים בתוך סביבה לימודית אחת, שכן יצירת ייצוגים שונים של אותו המידע יוצרת הבנה עמוקה של התוכן. רעיונות אלו נכללו בהכנת חוברת ההדרכה לספרייה.

על בסיס הרקע שהוצג לעיל, נבחרו 16 קטעי מוזיקה והוקמה ספריית ההשאלה. כל קטע הוקלט על גבי קלטת נפרדת ובספרייה היו כמה עותקים של כל יצירה. חוברת ההדרכה כללה רשימה של היצירות, רקע ואיורים על כל מלחין ויצירתו, ודף עבודה ובו משחקים, פעילויות ושאלות חשיבה שמטרתם הייתה לערב את הילד בהאזנה פעילה ומרוכזת עם דגש בהכרת מבנה היצירה. מציודו השני של דף העבודה הביעו הילדים את התרשמותם מן המוזיקה וענו על שאלות הקשרות להרגלי האזנה. (ראה דוגמה בנספח, עמ' 82).

מטרת המחקר

מטרת המחקר הייתה לבדוק אם אפשר לעודד ילדים להרחיב מרצונם את רפרטואר הסגנונות המוזיקליים שלו הם מאזינים באמצעות ספרייה מודרכת להשאלת קלטות.

המשתתפים במחקר

279 ילדים משש כיתות השתתפו במחקר. המשתתפים באו מכיתות ג' ומכיתות ו' בשני בתי הספר. ילדי כיתות ג' למדו מוזיקה במסגרת של שיעור שבועי, וילדי כיתות ו' למדו מוזיקה עד כיתה ג' בלבד.

מהלך המחקר

פתיחת הספרייה נעשתה באופן חגיגי. כל משתתף קיבל קלטת וחוברת הדרכה. הילדים קיבלו הנחיה כיצד להשתמש בחוברת וכן קיבלו עידוד להאזין למוזיקה פעמים רבות במשך השבוע. הם נתבקשו להחזיר את הקלטת ואת דף העבודה הקשור אליה כעבור שבוע, ואז לבחור קלטת אחרת בעזרת הרשימה שבחוברת.

הניסוי נמשך חצי שנה. השאלת הקלטות לא הייתה חובה, וגם קריאת החוברת והחזרת דפי העבודה נעשו לפי רצונם של הילדים בלבד. עם זאת, הילדים קיבלו עידוד להאזין לקלטות מהמחנכת, מהורים שעזרו בהחלפת הקלטות ובכיתות ג' ומהמורה למוזיקה. על גבי הקיר בכל כיתה הוצג לוח עם שמות הילדים ומדבקות צבעוניות הודבקו עליו בכל פעם שהוחזרו דפי עבודה והוחלפו קלטות. לילדים ניתנה הזדמנות לספר על המוזיקה, ותגובותיהם, הן לחיוב והן לשלילה, זכו ליחס של כבוד.

בחודשים הראשונים, ההתעניינות וההשתתפות היו כמעט שוות בכל הקבוצות. בחודשים האחרונים, הפעילות ירדה בכיתות ו', בין היתר אולי בגלל מבחנים והכנות למסיבת הסיום. בכיתות ג', לעומת זאת, הפעילות גברה. ילדים שהתקשו בהתחלה לפעול עצמאית, למדו את 'כלל המשחק'. גם ילדים מכיתות מקבילות בחינוך המיוחד האזינו למוזיקה והחליפו קלטות.

כלי המחקר

התוצאות נמדדו בעזרת כלי מחקר מסוגים שונים:

1. מבחן מילולי לפני ההשתתפות בספריית ההשאלה ואחריה. השאלות במבחן התייחסו להיכרות והעדפה של קטעי המוזיקה (מכיר/לא מכיר, אוהב/לא אוהב) על פי שמות הקטעים.
  - א) אוהב/לא אוהב את המוזיקה
  - ב) מכיר/לא מכיר את הקטע
  - ג) שמעתי/לא שמעתי את המוזיקה בספרייה
  - ד) שם הקטע.
2. שאלון שבו נתבקשו הילדים לציין את שלושת הקטעים האהובים ביותר עליהם מתוך הספרייה.
3. א. שאלון התייחסות לספריית ההשאלה.
  - ב. שאלונים הקשורים להרגלי האזנה.

מידע נוסף:

- א. דפי העבודה מתוך חוברת ההדרכה, שנמסרו כל שבוע בעת החלפת הקלטות.
- ב. כרטיסי ההשאלה של ספריית הקלטות.
- ג. שאלון להורים לגבי השתתפותם בפעילויות של הספרייה ובהאזנה לקטעים יחד עם ילדיהם.
- ד. ריאיונות עם כמה תלמידים. ריאיונות הוקלטו וצולמו בווידאו.
- ה. חידון מוזיקלי, שצולם בווידאו כפעילות סיכום.

תוצאות המחקר ודיון

רוב הילדים אהבו את המוזיקה ששמעו, גם אם המוזיקה לא הייתה מוכרת להם קודם לכן. תוצאות המחקר הראו שאפשר להרחיב את רפרטואר סוגי המוזיקה שילדים שומעים ואוהבים. הספרייה אכן מהווה אפיק לצמצום הפער בין המוזיקה הנלמדת בבית הספר לבין המוזיקה שלה מאזינים בבית.

הטבלה הבאה מציגה את היצירות האהובות ביותר על הילדים. כל אחד מ-16 הקטעים, ללא יוצא מן הכלל, נכלל כאחד בין שלושת הקטעים שהילדים ציינו כאהובים ביותר עליהם. תוצאה זו מעידה על שונות בטעם המוזיקלי של הילדים.

טבלה מס' 1

קטעי מוזיקה שנבחרו על ידי הילדים בקבוצות הניסוי של כיתות ג' ושל כיתות ו' כמוזיקה האהובה עליהם ביותר מתוך הקטעים שבספרייה ההשאלה

שם היצירה	מס' הילדים שנבחרו בקטע
1. "חורף" מתוך "ארבע עונות השנה" מאת ויוולדי	38
2. קטעים מתוך האופרה "כרמן" מאת ביזה	24
3. "מפצח האגוזים" מאת צ'ייקובסקי	23
4. קטעי ג'אז מאז דיב ברובק	21
5. קטעים מתוך "מחברת התווים של אנה מגדלינה באך"	20
6. קונצ'רטו לנבל וחליל צד בדו מזור, 299 מאת מוצרט	18
7. "פטר והזאב" (ללא טקסט) מאת פרוקופייב	16
8. וריאציות לפסנתר מאת בטהובן	15
9. מוזיקה יפנית קלסית	14
10. קטעים מתוך האופרה "חליל הקסם" מאת מוצרט	12
11. וולסים מאת שופן	10
12. סימפונייה מס' 94, "ההפתעה" מאת היידן	7
13. "סיפורים על ילדים שובבים" מאת אנדרה היידו	6
14. מוזיקת חתונה תימנית	6
15. קטעים מתוך "לילדים" ודואטים לשני כינורות מאת ברטוק	4
16. קטעי מוזיקה לחתונה מטורקיה	4

מעניין לראות שמרכיבים מוזיקליים האמורים להיות אהובים פחות על ילדים, כגון טמפו איטי, מודוס מינורי, קפיצות גדולות בקו המלודי, דיסוננסים, אוטנוליות ומוזיקה קולית (במיוחד אופרה) (גץ, 1966; פרינס, 1972; לה-בלנק, 1981) לא מנעו מהילדים לבחור ביצירות שכללו פרמטרים אלו כאהובות עליהם ביותר.

כל הילדים שהשתתפו בניסוי התייחסו באופן חיובי לספרייה. קבוצת הניסוי של תלמידי כיתה ג' השתתפה גם בשיעור מוזיקה שבועי (על אף שהתכנים בשיעורים לא עסקו בתוכני הספרייה) והיה לה קשר נוסף עם מבוגרים שהיו עבורם דמויות חיוביות לחיקוי (הורים מתנדבים שהחליפו קלטות והמורה למוזיקה). בקבוצה זו התוצאות היו גבוהות יותר, כמעט בכל המדדים מאשר בקבוצת הניסוי של תלמידי כיתה ו' שלא למדו מוזיקה בשיעור שבועי. נראה שאת ההבדל בין התוצאות בשתי קבוצות הניסוי יש לזקוף לעבודה שתלמידי כיתות ג' נטלו חלק בשיעורי מוזיקה, ומבוגרים שהיו עבורם דמות חיוביות לחיקוי ניהלו את החלפת הקלטות. סיבה אפשרית נוספת לתוצאה היא העובדה, שבמהלך חייהם, מטבע הדברים, ילדי כיתות ג' נחשפו פחות למוזיקה הפופולרית שמספקת המדיה והרגלי ההאזנה שלהם עדיין לא היו מגובשים ומקובעים. הניסוי מוכיח איפוא שרצוי להתחיל את פעילות הספרייה בכיתות הנמוכות של בית הספר היסודי, ולהמשיך בה לאורך כל הדרך. הניסוי מלמד שרצוי גם ליצור קשר בין הספרייה לבין שיעורי המוזיקה.

הטבלה הבאה מציגה השוואה בין שתי הקבוצות שהשתתפו בהשאלת הקלטות לגבי התייחסותם לספרייה.

טבלה מס' 2

ציוני ממוצע וסטיית תקן של קבוצות הניסוי, כיתות ג' וכיתות ו', לגבי עמדותיהם ביחס לספרייה ההשאלה (ציון מרבי 25)

שם היצירה	כיתה ג' סטיית תקן (=61)	כיתה ו' סטיית תקן (=65)
1. רצון להאזין למוזיקה מהסוג שנכללה בספרייה	21.7	18.9
	3.1	2.9

2. שביעות רצון מבחירת קטעי המוזיקה הספציפיים בספרייה	20.8	3.1	17.2	3.6
3. הרגלי האזנה	20.2	3.5	15.2	3.5
4. ארגון וניהול הספרייה	18.2	3.5	18.2	3.2
5. הערכת חוברת ההדרכה	19.2	3.5	18.2	3.2
6. השפעת הספרייה על היחס להאזנה למוזיקה	20.7	3.9	14.8	4.6

בממד אחד בלבד לא היה הבדל משמעותי בתוצאות של שתי הקבוצות - בהערכת חוברת ההדרכה. שתי הקבוצות העריכו באופן חיובי מאוד את חוברת ההדרכה. מרבית הילדים בשתי הקבוצות ציינו שהם קראו את החוברת. יותר ממחצית הילדים אמרו שהשאלות עזרו להם להתרכז בתוכן המוזיקלי, שהדפדוף בחוברת עזר להם לזכור את המוזיקה, ושהם ישמרו את החוברת כדי לחזור אליה גם בעתיד. במהלך הריאיונות, נעזרו הילדים בחוברת מיוזמתם כדי לציין את שמות היצירות ואת שמות המלחינים שאהבו. בתהליך ההשאלה בחרו התלמידים בקלטות השונות, על אף שקטעי המוזיקה ברובם לא היו מוכרים לילדים. בשאלון שהוחזר עם כל קלטת הופיע רשימה של סיבות לבחירת היצירה. להלן תשובות הילדים, על פי סדר בחירתן:

"שם היצירה מצא חן בעיני"

"היכרתי את שם המלחין".

"היכרתי את היצירה".

"הסיפור בחוברת מצא חן בעיני".

"חברים בכיתה המליצו על היצירה".

"המשחק/הפעילות בחוברת מצא חן בעיני".

השלכות

חשיבות המחקר היא ביצירת אפיק חדש לפיתוח הרגלי האזנה והערכה מוזיקליים. אפיק זה מהווה גם אמצעי לצמצום הפער בין סוגי המוזיקה הנלמדים בבית הספר לבין סוגי המוזיקה להם מאזינים בבית, כיוון שילדים מביאים הביתה את המוזיקה הנלמדת בבית הספר. השפעת הספרייה פורצת אל מעבר לגבולות המחקר שהוצג: יש לספרייה השלכות הנוגעות ליכולת ההזדהות של הילד עם התרבות שלו, לתחום המשפחה, לתחום הרגשי של הפרט, ועוד. להלן כמה דוגמאות נוספות של השפעת הספרייה על התלמידים.

1. ילדים נהנו לשמוע מוזיקה של הקבוצה האתנית שלהם. ניתן איפא לשער שעולים חדשים, השומעים את המוזיקה שלהם בקלטות, יחוו הרגשה של שייכות וביטחון בו בזמן שהם מתמודדים עם ההסתגלות לתרבות חדשה וזרה.
  2. 46% מבני המשפחה של ילדים בכיתה ג' ו-25% מבני המשפחה של ילדים בכיתה ו' השתתפו בפעילויות של הספרייה יחד עם ילדיהם. הדבר נעשה ללא כל פעילות מכוונת לכך, למעט השאלה בדף הדיווח של הילדים: "עם מי האזנת לקלטת?"
  3. מורים של ילדים המשתתפים בשיעורי נגינה סיפרו, שתלמידיהם הרחיבו והעמיקו את ההיכרות עם יצירות מוזיקליות בפרט ואת הידע המוזיקלי שלהם בכלל כתוצאה מהאזנה לקלטות הספרייה.
  4. ילדים סיפרו על חוויות רגשיות בעקבות ההאזנה לקלטות הספרייה. למשל, ילדה עם פחדים סיפרה שהיא האזינה לקטעי פסנתר מתוך "אנה מגדלנה באך" והמוזיקה הרגיעה אותה. לאחר ההאזנה היא יכלה ללכת לישון. אותה הילדה נהגה לכתוב בשאלונים תיאורט מפורט על התייחסותה הרגשית למוזיקה.
- להלן, הצעת מודל להקמת ספריית קלטות להשאלה:

מודל של ספריית קלטות להאזנה

אנדרה היידו נולד בהונגריה. כמו ברטוק, שעליו מסופר בפרק הקודם, נסע לכפרים ללמוד שירי עם. הוא בילה זמן רב אצל הצוענים ולמד את שפתם ואת שיריהם. גם כשעלה ארצה, המשיך להתעניין בשירי עם, והפעם, בשירי עם יהודיים של עדות ישראל.

מגיל צעיר הוא כתב מוסיקה. הוא כתב יצירות רבות לתזמורת ולמקהלות וגם אופרה לפי הסיפור התנ"כי "יונה הנביא". היום אנדרה היידו הוא פרופסור באוניברסיטת בר-אילן הוא מלמד סטודנטים למוסיקה, נותן קונצרטים והרצאות וממשיך להלחין יצירות חדשות.

"סיפורים על ילדים שובבים"

כל אדם מבוגר היה פעם ילד, אבל רק חלק מהמבוגרים שומרים על ה"ספונטניות" של הילדות: זאת אומרת, על היכולת להגיב מיד, בלי לחשוב איך רצוי ואיך צריך להגיב. אנדרה היידו הוא אחד המבוגרים המצליחים לשמור על הספונטניות של הילדות. למשל: הוא התבקש לכתוב יצירה לקונצרט של התזמורת הקאמרית הישראלית. יום אחד, פגש היידו במקרה את המנצח של התזמורת. המנצח שאל אותו איך קוראים ליצירה החדשה. מבלי לחשוב הרבה ומבלי לדעת איזו יצירה יכתוב, היידו המציא שם וענה: "סיפורים על ילדים שובבים!" אולי הוא חשב מיד על כותרת זו מפני שהוא בעצמו אב לששה בנים! את הכותרת הוא המציא במקום, אבל איך הופכים אותה למוסיקה? נסה לגלות זאת ביצירה עצמה!

אולי תוכל להעזר ברמזו הבא: ביצירה זו הרעיונות חולפים מהר ומצב הרוח מתחלף לעיתים קרובות. ישנם ניגודים בין הפרקים וגם בתוכם, וכל פרק מלא הפתעות.

בתחילת צד 2, שומעים שורה אחת של שיר מוכר: "מה נשתנה". מה חשוב כאן לדעתך - המנגינה או המילים שעוברות בראשינו כששומעים את המנגינה הזאת? הקשב בריכוז: הלחן חוזר שוב בסוף פרק זה.

הפרק האחרון שקט ורגוע יותר מהפרקים הקודמים וכלל בתוכו גם מנגינות ששמענו בתחילת היצירה. האם לדעתך הילד השובב התעייף או התבגר? ואולי יש לך הסבר אחר...

רעיונות!

בתוך העיגולים רשומים חלק מהרעיונות הנשמעים בתוך היצירה. עכשיו בא תורך להיות מלחין!

נסה לבצע את הרעיונות האלה בעצמך (בעזרת חפצים אשר משמיעים צליל - תיפוף על כסא, הקשה עדינה של כפית על כוס, רישרוש ניר וכו'). אם יש לך כלי נגינה, תוכל להשתמש בו, כמובן. נגן את הרעיונות לפי כל סדר שתבחר, אבל נסה למצוא סיום מתאים.

אחר כך, חזור ליצירה של אנדרה היידו. סמן את העיגולים הכוללים רעיונות שהצלחת לזהות ביצירה. בעיגולים הריקים, נסה לרשום רעיונות נוספים ששמעת.

ספר לי!

1. כמה פעמים הקשבת לקלטת?
2. עם מי הקשבת לקלטת?
3. האם אהבת את המוסיקה בקלטת זו? סמן את הפרצוף המתאר את תגובתך למוסיקה.
4. סמן את הסיבות שגרמו לך לבחור בקלטת זו:
  - שמה מצא חן בעיני.
  - היכרתי את היצירה.
  - היכרתי את שם המלחין.
  - הסיפור בחוברת מצא חן בעיני.
  - המשחק בחוברת מצא חן בעיני.
  - חברים המליצו עליה.
5. האם היית ממליץ לחברידך להאזין לקלטת זו?
6. האם ברצונך לספר דבר נוסף?

ביבליוגרפיה

- Alpert, J., "The effect of disc jockey, peer and music teacher approval of music on music selection and preference", **Journal of Resecarch in Music Education**, 30:, 173-186, 1982.
- Bamberger, J., "Intuitive and formal musical knowing: parables of cognitive dissonance", In S.S. Madeja (ed.), **The arts, cognition and basic skills**, St. Louis: Cemrel, Inc. 1978, 173-213.
- Bamberger, J., "Turning music theory on its ear: do we hear what we see; do we see what we say", **International Journal of Computers and Mathematical Learning**, 1, 1996.
- Brand, E., **The Impact of an Annotated Music Cassette Lending Library on the Listening Behavior of Elementary School Children**, Unpublished M.A. Thesis, Tel-Aviv University, 1989.

- Cohen, V., **The Emergence of Musical Gestures in Kindergarten Children**, Unpublished Ph.D Dissertation, University of Illinois at Urbana-Champaign, 1980.
- Cohen, V., **Prelude to Cognitively Oriented Curriculum**, paper presented at ISME Conference, Innsbruck, 1986.
- Dorow, L.G., "The effect of teacher approval/disapproval ratios on student music selection and concert attentiveness", **Journal of Research in Music Education**, 25: 32-40, 1986.
- Espeland, M., "Music in use: responsive music listening in the primary school", **British Journal of Music Education**, 4: 283–297, 1987.
- Feinberg, S., "Creative problem-solving and the music listening experience", **Music Educators' Journal**, 61(1): 53–60, 1974.
- Globerson, T., **Beyond Microworlds: Developing Learning Environments for Various Types of Learners**, paper presented at 21st Conference of the Israeli Psychological Association, Tel-Aviv, 1987.
- Greer, D. Dorow, L.G. Wachhaus, G. & White, E.R. "Adult approval and students' selection behavior", **Journal of Research in Music Education**, 21: 345–354, 1973.
- Greer, D. Dorow, L.G. & Randall, A., "Music listening preferences of elementary school children", **Journal of Research in Music Education**, 22: 284–291, 1974.
- Konecni, V.J., "Social interaction and musical preference", in **The Psychology of Music**, ed. D. Deutsch, New York: Academic Press, 1982, 497-516.
- LeBlanc, A., "An Interactive Theory of Music Preference", **Journal of Music Therapy**, 19: 28–45, 1982.
- Meyer, L.B., **Emotion and Meaning in Music**, Chicago: University of Chicago Press, 1956.
- Peery, J.C. & Peery, I.W., "Effects of exposure to classical music on the musical preferences of preschool children", **Journal of Research in Music Education**, 34: 24–333, 1986.
- Prince, W.F., "A paradigm for research on music listening", **Journal of Research in Music Education**, 20: 445–455, 1972.
- Reimer, B., "Leonard Meyer's theory of value and greatness in music", **Journal of Research in Music Education**, 10: 87–99, 1962.
- Sarafine, M.L., **Music as Cognition**, New York: Columbia University Press, 1988.
- Shehan, P.K., "Transfer of preference from taught to untaught pieces of non-western music genres", **Journal of Research in Music Education**, 33: 149–158, 1985.
- Winner, E., **Inverted Worlds: The Psychology of the Arts**, London: Harvard University Press, 1982.